

Н. Г. Мазурына

Дырыжор, фалькларыст, педагог:

да 80-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Іосіфавіча Раговіча

Артыкул прысвечаны агляду творчай дзейнасці выдатнага прадстаўніка беларускай і сусветнай музычнай культуры Уладзіміра Іосіфавіча Раговіча. У яго асобе аб'ядналіся інастасі харавога дырыжора, вопытнага фалькларыста, музычнага педагога, кампазітара.

23 сакавіка 2018 г. споўнілася б 80 год Уладзіміру Іосіфавічу Раговічу – выдатнаму беларускаму харавому дырыжору, фалькларысту, музычнаму педагогу і кампазітару. Творчая спадчына, якую пакінуў Уладзімір Іосіфавіч, вельмі багатая і рознанакіраваная. Музыканты ведаюць, што Раговіч – шматгадовы мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай капэлы БССР, вучань і пераемнік самога Р. Шырмы, аўтар шэрага ўласных твораў і апрацовак беларускіх народных песень, а таксама старадаўніх царкоўных распеваў. Фалькларысты дададуць, што Уладзімір Іосіфавіч – выдатны збіральнік, які ўсё жыццё запісваў творы беларускага песеннага фальклору, этнамузыказнаўца, укладальнік і стваральнік многіх фальклорных зборнікаў. Выпускнікі і выкладчыкі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Пінскага каледжа Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна (былога Пінскага педагагічнага вучылішча), Інстытута сучасных ведаў імя А. М. Широкава згадаюць прафесіяналізм Раговіча як педагога і настаўніка.

Жыццёвы, творчы і прафесійны шляхі звільста перапляліся ў складаным, цікавым лёсе гэтага чалавека. Нарадзіўся Уладзімір Іосіфавіч Раговіч на Гомельскім Палессі 23 сакавіка 1938 г. у г. п. Парычы Светлагорскага раёна¹. У два гады ўжо спяваў беларускія народныя песні, любімую «Пасею гурочкі». Першыя родныя напевы Уладзімір пачуў ад маці, Ульяны Афанасьеўны, яны і засталіся ў яго жыцці самымі любімымі. Перажыўшы вайну, у час якой знаходзіўся ў жахлівым канцлагеры «Азарычы», Раговіч скон-

---

¹ Памёр 29 красавіка 2005 г. у г. Хахенбург (Германія). Пахаваны на радзіме – у Парычах.

чыў сем класаў сярэдняй школы ў Парычах. Тут яго як таленавітага спевака заўважыў выкладчык Гомельскага музычнага вучылішча А. Лукомскі.

У 1959 г. Раговіч скончыў Гомельскае музычнае вучылішча імя Н. Сакалоўскага і паступіў у Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю імя А. В. Луначарскага на факультэт харавога дырыжыравання (клас народнага артыста БССР А. Кагадзева).

З аматарскімі харавымі калектывамі Уладзімір Іосіфавіч пачаў працаваць яшчэ студэнтам вучылішча і кансерваторыі, а закончыў за некалькі дзён да смерці. У 1955 г. стаў інструктарам-масавіком у раённым ДOME культуры ў Парычах, сам спяваў са сцэны звонкім прыгожым тэнорам. Стварыў Народную харавую капэлу Мінскага трактарнага завода (1960–1965 гг.), дзе з ім працаваў хормайстрам яшчэ зусім малады М. Дрынеўскі. У 1961–1966 гг. кіраваў Народнай харавой капэлай БДУ, у 1964–1967 гг. – хорам хлопчыкаў ДК МТЗ. У апошнія гады жыцця арганізаваў мужчынскі актэт, які актыўна канцэртаваў у Беларусі і за яе межамі, выконваючы творы духоўнай музыкі, беларускія, рускія народныя, казацкія песні.

Пасля заканчэння кансерваторыі ў 1964 г. Раговіч атрымаў накіраванне на працу ў Дзяржаўную акадэмічную харавую капэлу БССР у якасці дырыжора-хормайстра ў Рыгора Раманавіча Шырмы – гонар, які выпадаў нямногім. У двух дырыжораў – сталага і маладога – склаліся незвычайна цёплыя, шчырыя прафесійныя і асабістыя адносіны. Шырма часта называў Уладзіміра «сынкам». Калі ў 1970 г. вырашалася, хто з трох прэтэндэнтаў замяніць славутага дырыжора на яго пасадзе, Шырма даў Раговічу такую характарыстыку: «Малады, таленавіты, любіць папраўляць кампазітараў» (А. Мдзівані і І. Лучанок называлі Уладзіміра Іосіфавіча сааўтарам). Параўнаўшы шырмаўскія характарыстыкі ўсіх кандыдатаў, Раговіч зацвердзілі мастацкім кіраўніком і галоўным дырыжорам Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР, якой ён і кіраваў да 1982 г. У рэпертуар капэлы пад кіраўніцтвам Раговіча ўваходзілі выдатнейшыя творы сусветнай і айчынай музычнай культуры (Рэквіем В. А. Моцарта, Рэквіем Дж. Вэрдзі і інш.), харавыя творы беларускіх і савецкіх кампазітараў («Наташа», «Пушкинский венок», «Как песня родилась» Г. Свірыдава, «Вечерняя песня» М. Балакірава, «Эхо. Зимняя дорога» В. Шэбаліна, «Бухенвальдский набат» В. Мурадэлі, «Журавли» Я. Фрэнкеля, «Песня» В. Салманава, «У садочку май» Я. Цікоцкага, «Прыляцелі вятры», «Спіце ўсе тыя» А. Багатырова, «На Палессі гоман» У. Алоўнікава, «Вы

чулі, як плачуць дрэвы» Ю. Семянякі, «Будзе навальніца» С. Кар-тэса, «Рэха» І. Кузняцова, «Заповіт» С. Людкевіча), беларускія, рускія, украінскія, літоўскія, армянскія і іншыя народныя песні.

Як мастацкі кіраўнік капэлы Уладзімір Іосіфавіч меў сваё меркаванне: галоўны харавы калектыў краіны павінен мець нацыянальную адметнасць. І таму ён паслядоўна працягваў і развіваў традыцыі свайго настаўніка – Р. Шырмы: аснову рэпертуару капэлы, разам з творамі сусветнага музычнага мастацтва, складалі беларускія народныя песні ў аранжыроўках А. Багатырова, М. Гайваранскага, А. Грачанінава, А. Кошыца, М. Калесы, Я. Цікоцкага, Р. Пукста (у тым ліку «Перапёлка», «Ой, загуду, загуду», «Гоман, гоман на вуліцы», «Нявестанька»). Выконвала капэла і апрацоўкі беларускіх народных песень Уладзіміра Іосіфавіча: «Ой, сівы конь бяжыць», «Із далёкіх із краёў», «Мікіта», «Дробненькі дожджык», «А дзе ж тая крынічанька», «Ой, на Купалле, на Яна», «Камары гудуць» і многія інш.

Падчас працы ў капэле пад кіраўніцтвам Раговіча быў зроблены шэраг запісаў у фонд Усесаюзнага і Беларускага радыё, з усесаюзнай фірмай «Мелодыя» было выпушчана 12 грампласцінак-гігантаў, у праграмы якіх увайшлі творы рускай і замежнай харавой класікі, савецкага харавога мастацтва, у тым ліку творы беларускіх кампазітараў, беларускія народныя песні, песні народаў СССР і кантатна-аратарыяльныя творы розных эпох і стыляў.

Канфлікт з партыйным кіраўніцтвам вымусіў Уладзіміра Іосіфавіча напісаць заяву аб звальненні і пакінуць любімую капэлу, з якой былі звязаны 18 гадоў жыцця. Было забаронена нават згадаць прозвішча Раговіча пры трансляцыі запісаў капэлы на радыё. Пазбаўлены любімай працы, Уладзімір Іосіфавіч накіраваў сваю творчую актыўнасць на тое, што заўсёды яго захапляла: вывучэнне, збор і даследаванне беларускага нацыянальнага меласу.

Запісваць беларускія народныя песні Раговіч пачаў яшчэ ў 1957 г., падчас студэнцкай практыкі ў вучылішчы. Некаторыя з песень ён апрацоўваў для хору; у 1962 г. напісаў «Харавую сюіту» у 8 частках для хору без суправаджэння на матэрыяле беларускіх народных песень, шэраг харавых твораў на вершы Я. Коласа («Будзе навальніца») і інш.

У 1982–1987 гг. Уладзімір Іосіфавіч – старшы выкладчык і загадчык кафедры харавога дырыжывавання МДП імя А. М. Горкага (зараз БДПУ імя М. Танка). Сістэматычна, кожны год выязджаў ён са студэнтамі ў фальклорныя экспедыцыі, натаваў песні [2].

У 1987–1988 і 1992–1998 гг. Раговіч актыўна праявіў сябе ў якасці навуковага супрацоўніка навукова-даследчай лабараторыі беларускага фальклору і дыялекталогіі БДУ. Ён удзельнічаў у падрыхтоўцы шэрагу выданняў, прысвечаных фальклору розных абласцей і рэгіёнаў Беларусі (у трох зборніках ён выступіў укладальнікам музычнай часткі):

1. Беларускі фальклор у сучасных запісах: традыцыйныя жанры: Брэсцкая вобласць / уклад. В. Захарава. – Мінск: Выд-ва БДУ, 1973. – 304 с.

2. Беларускі фальклор у сучасных запісах: традыцыйныя жанры: Гомельская вобласць / уклад. В. Захарава [і інш.]; уклад. муз. часткі У. Раговіч. – Мінск: Універсітэцкае, 1989. – 384 с.

3. Беларускі фальклор у сучасных запісах: традыцыйныя жанры: Мінская вобласць / уклад. В. Ліцвінка; уклад. муз. часткі Г. Кутырова. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 477 с.

4. Палескае вяселле / уклад. і рэд. В. Захарава; уклад. муз. часткі У. Раговіч. – Мінск: Універсітэцкае, 1984. – 303 с.

5. Песні і строі Піншчыны / уклад. М. Раманюк, В. Ліцвінка, У. Раговіч. – Мінск, 1994. – 36 с.

Здабыткам шляху ў дзясяткі гадоў і тысячы кіламетраў стала калекцыя, што налічвае больш за тры тысячы беларускіх народных песень. Песні ў запісе Уладзіміра Іосіфавіча ўбачылі свет у шматлікіх выданнях. У 1988 г. апублікаваны «Вянок беларускіх народных песень» [2], у які ўвайшлі лепшыя ўзоры народна-песеннага мастацтва Беларусі².

У гады фактычнага выгнання (1988–1992) Раговіч працаваў выкладчыкам Пінскага педагагічнага вучылішча імя А. С. Пушкіна, а таксама быў мастацкім кіраўніком і дырыжорам Хору палескай песні. Падчас свайго жыцця ў Пінску ён асабліва актыўна стаў вывучаць пеўчую культуру Палесся. Хор палескай песні выступаў з цікавейшымі канцэртнымі праграмамі, якія складаліся з мясцовага песеннага фальклору, сабранага і апрацаванага Раговічам.

Так пачалася праца над зборам «Песенны фальклор Палесся» (Мінск, 2001–2002), у якім кожны гук і кожнае слова запісаны з вуснаў носьбітаў песеннай традыцыі. Гэта першы сістэматыза-

---

² Трэба адзначыць, што сама кніга атрымала высокія ўзнагароды за цудоўнае майстэрства кніжнага выдання. Мастацкае афармленне належыць У. Вішнеўскаму, выдатнаму беларускаму мастаку-графіку, кніжнаму ілюстратару, жывапісцу, скульптару, педагогу.

ваны збор беларускіх народных песень, у якім у такім аб'ёме прадстаўлены ўсе жанравыя разнавіднасці песень Беларускага Палесся. Асабліва важна, што ў выданні захаваны музычныя і вербальныя дыялектныя асаблівасці паўднёва-заходніх гаворак Беларусі. «У запіс У. І. Раговіча ўключаны лепшыя, выкрышталізаваныя часам і талентам узоры традыцыйнага палескага фальклору, што дазваляе весці размову аб ёй як своеасаблівай анталогіі беларускай народнай песні...», – так у сваёй рэцэнзіі да кнігі адзначаў уклад у беларускую культуру Раговіча як збіральніка М. Дрынеўскі.

У першы том трохтомніка – «Песні святочнага календара» [4] – увайшлі каляндарна-абрадавыя песні: веснавыя, летнія, восеньскія і зімовыя, а таксама геаграфічны паказальнік і дыялектны слоўнік. Другі том – «Вяселле» [5] – складаюць падрабязнейшым чынам запісаныя вясельныя абрады і песні двух раёнаў Беларускага Палесся – Пінскага і Кобрынскага. Ва ўступным артыкуле змешчана распрацаваная аўтарам тыпалогія вясельных песень, якая яскрава дэманструе сталасць і багацце народнага мыслення палешукоў. Гэтыя кнігі адразу сталі шырокавядомымі. Трэці том – «Лірычныя песні» – яшчэ не выдадзены. Ён уяўляе сабой зборнік беларускіх пазаабрадавых песень: любоўных, сямейных, жартоўных, сацыяльна-бытавых, балад. Менавіта гэтыя жанры, як мяркуецца, будуць карыстацца вялікім попытам у фалькларыстаў, этнографістаў, мовазнаўцаў, музыказнаўцаў, гісторыкаў, кампазітараў, пісьменнікаў, кіраўнікоў мастацкіх калектываў і аматараў народнай творчасці. У томе змешчаны ўзоры розных тыпаў народнага шматгалосся, песні адрозніваюцца багаццем і разнастайнасцю мелодыкі, ладаўтварэння і рытмікі. Матэрыялы маюць выключную мастацкую, навуковую і практычную значнасць. Хочацца спадзявацца, што ўсё ж такі людзі ўбачаць поўны трохтомнік, бо падобных яму па аб'ёме, грунтоўнасці, навуковым узроўні, цікавасці цяжка знайсці.

Важна адзначыць, што праца Раговіча, накіраваная на працэс папулярызацыі беларускага фальклору, доўжылася не адно дзесяцігоддзе. Ён шчодро дзяліўся з аматарскімі і прафесійнымі калектывамі сваімі экспедыцыйнымі запісамі. Яны сталі асновай рэпертуару многіх дзіцячых і моладзевых ансамбляў песні і танца: «Неруш» (БДУ), «Рунь» (БДТУ), «Ярыца» (БДПУ), «Зорачка» (Палац творчасці дзяцей і моладзі).

Адна з малавядомых старонак творчай дзейнасці Раговіча – яго праца ў галіне духоўнай музыкі. Нельга не прыгадаць, што ў

Пінску ў выкананні Хору палескай песні 9 чэрвеня 1991 г. адбылася прэм'ера яго Боскай Літургіі святога Іаана Златавуста для салістаў і змяшанага хору. Гэты твор быў высока ацэнены былым Мітрапалітам Мінскім і Слуцкім, ганаровым Патрыяршым Экзархам усяе Беларусі Філарэтам і захоўваецца ў архіве Мінскай Епархіі. Дваццаць пяць частак Літургіі ўяўляюць сабой вывераныя формы, показваюць дасканаласць веданне царкоўных канонаў, адрозніваюцца лаканічнасцю і незвычайнай прыгажосцю гармоній.

Сярод твораў духоўнай музыкі Раговіча трэба згадаць наступныя:

1. «Буди Имя Господне» (знаменнага распеву), для двух хароў.
2. «Верую» (малога сталпавага распеву, 6-га гласа).
3. «Вечная память» (простага распеву).
4. «Господи, помилуй» (балгарскага распеву).
5. «Задостойник рождеству Богородицы» (знаменнага распеву).
6. «Кресту Твоему поклоняемся, Владыко» (знаменнага распеву).
7. «Многая лета».
8. «Многолетие Патриаршее».
9. «Ныне отпускаеши. Молитва праведного Симеона Богоприимца» (кіеўскага распеву).

Як вядома, асноўны прынцып запісу старажытных царкоўна-славянскіх песнапленняў звязаны з адзінствам рытмікі верша і напева. Гэтым жа прынцыпам Раговіч кіраваўся падчас запісу і вывучэння народнай музыкі.

Усяго Уладзімірам Іосіфавічам зроблена больш за 250 аранжыровак і пералажэнняў духоўных, народных і аўтарскіх твораў для аднароднага і змяшанага хароў. Яны яшчэ чакаюць свайго часу і, спадзяёмся, будуць гучаць у выкананні акадэмічных і народных творчых калектываў.

Спеўная зямля Беларусі, мілагучная стыхія народных песень давалі Раговічу сілы, разуменне, натхненне. Вучань і пераемнік Р. Шырмы, шматгадовы мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы імя Р. Р. Шырмы, кампазітар, збіральнік унікальных беларускіх народных песень і абрадаў, неардынарны педагог, Раговіч пакінуў буйную творчую спадчыну, якая можа стаць асновай будучых навуковых даследаванняў і творчых падзей.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Беларускія абрадавыя песні: метаад. дапаможнік / зап. У. Раговіча. – Мінск: Выд-ва МДП імя А. М. Горкага, 1985. – 112 с.
2. Вянок беларускіх народных песень / зап. У. Раговіча. – Мінск: Навука і тэхніка, 1988. – 432 с.
3. Ліцвінка, В. Песні-загадкі / В. Ліцвінка, У. Раговіч // Мастацтва Беларусі. – 1987. – № 7. – С. 66-69.
4. Раговіч, У. Песенны фальклор Палесся: у 3 т. / У. Раговіч. – Мінск: Чатыры чвэрці, 2001–2002. – Т. 1: Песні святочнага календара. – 2001. – 528 с.
5. Раговіч, У. Песенны фальклор Палесся: у 3 т. / У. Раговіч. – Мінск: Чатыры чвэрці, 2001–2002. – Т. 2: Вяселле. – 2002. – 592 с.

Summary

The article is devoted to scientific analysis of the work and creativity of the outstanding figure of the Belarusian and world musical culture Vladimir Iosifovich Rogovich. In his personality, in a wonderful and natural way, there united figures of a folk singer, choral conductor, experienced folklorist, music teacher and composer. The article reveals promising directions for the future research and creative process.

Артыкул паступіў у рэдакцыю 10.04.2018 г.

Сведения об авторах

Беглик Вероника Викторовна – преподаватель Республиканской гимназии-колледжа при Белорусской государственной академии музыки, старший преподаватель кафедры теории музыки Белорусской государственной академии музыки, кандидат искусствоведения (Беларусь).

Бородина Инга Николаевна – и.о. начальника научно-исследовательского отдела Белорусской государственной академии искусств, преподаватель кафедры менеджмента, истории и теории экранных искусств (Беларусь).

Вичинене Дайва – заведующий кафедрой этномузыкологии Литовской академии музыки и театра, PhD (доктор гуманитарных наук), профессор (Литва).

Горелов Дмитрий Анатольевич – докторант кафедры этномузыкологии и гимнологии Института музыкологии Люблинского католического университета Иоанна Павла II (Польша).

Гутковская Светлана Вячеславовна – заведующий кафедрой хореографии Белорусского государственного университета культуры и искусств, кандидат филологических наук, доцент (Беларусь).

Каминский Михаил Валерьевич – доцент кафедры хореографии Белорусского государственного университета культуры и искусств, доцент кафедры оперной подготовки и хореографии Белорусской государственной академии музыки (Беларусь).

Карташова Татьяна Викторовна – заведующий кафедрой теории музыки и композиции Саратовской государственной консерватории им. Л. В. Собинова, доктор искусствоведения, профессор (Россия).

Ким Татьяна Александровна – аспирантка кафедры музыкальной педагогики, истории и теории исполнительского искусства Белорусской государственной академии музыки (Беларусь).

Кирдань Наталья Геннадьевна – доцент кафедры фортепиано Белорусской государственной академии музыки (Беларусь).

Мазурина Наталья Геннадьевна – доцент кафедры теории и методики преподавания искусства Белорусского государственного педагогического университета им. М. Танка, кандидат филологических наук, доцент (Беларусь).

Польская Ирина Ильинична – профессор кафедры теории и истории музыки Харьковской государственной академии культуры, доктор искусствоведения, профессор (Украина).

Пуця Мариуш – ассистент профессора кафедры костельной музыки и музыкального воспитания Опольского университета, PhD (доктор гуманитарных наук) (Польша).

Серко Елена Ивановна – аспирантка кафедры музыкальной фольклористики теоретико-композиторского факультета Львовской национальной музыкальной академии им. Н. В. Лысенко (Украина).

Смирнова Татьяна Сергеевна – музыковед (Беларусь).

Тихомирова Алла Анатольевна – доцент кафедры теории музыки Белорусской государственной академии музыки, кандидат искусствоведения, доцент (Беларусь).